

Herkes bir kurtarıcı 'baba'ya inanmak istiyor

Nobel ödüllü yazarımız Orhan Pamuk, okurlarına bir sürpriz yaptı ve 14 ay gibi kısa bir zamanda yeni kitabı **Kırmızı Saçlı Kadın**'i (YKY) yayımladı. Bir kuyucu ile cırağı üzerinden babalık, otoriterlik gibi duyguları ele alan yazar, binlerce yıllık baba-oğul ilişkisini Oidipus ve Rüstem ile Sührab efsaneleriyle yeniden gündeme getiriyor. Pamuk ile romanı ve Türkiye'yi konuştuk.

ZEHRA ONAT

RÖPORTAJ Geçen yılki röportajımızda "Defterimde daha 11 romanın planı var. Hepsini yazmayacağım, o kadar ömrüm olmayacak ne yazık ki." demistiniz. Orhan Pamuk'un bir yılda roman yazdığı çok görülmüş değil. Bu acele neden? Zamanın daralmasından mı endişe duyuyorsunuz?

Zamanın daralmasından endişe ediyorum. Unutmayın, 40 yıl oldu artık romanlığım her sen 200 sayfa tuttururum ben. 14 ayda 200 sayfa normal, zaten düştüğüm bir seydi. Evet, daha ötmüde yazmak istediğim 10 roman var. Eskiden Kara Kitap'ı, Cevdet Bey ve Oğulları'nı yazdığım zaman gıltın yazsana romanını yaz, yazsana şu etrafımda gördüğünüz kitapları okur, kendimi geliştirdim. Artık daha okuduğumu itiraf edebilirim. Ama bir telas halinde ve zevk halinde kendime de, akıldaki romanları yazmak istiyorum.

Yaklaşık 30 yıl önce bir kuyucu ve cırağı ile yaptığınız röportajdan yola çıktığımız biliyoruz. Peki, bu yeterli miydi size bir kuyucu hikâyesi yazılmıyorsa?

Bir yazar, bir konuyla neden ilgilenir? Yazan duyurgaları günlük hayatın her türüne acağıdır. Gazetede bir haber de bizi ilgilendirir, seyahate gitmişken bir yerde gördüğümüz eski bir kale, kervansaray, yakınlarda da... 1988 yılında yan bahçede bir kuyucu ustasıyla cırağı kuyucu kuyucuları. Kendimi tanıtmam ve bir röportaj yaptım. 30 yıl kafamın bir köşesinde ben bununla ne yaparım diye düştüm. Hep bakıyorum. Defterde bir tek 'kuyucu' yazıyor, etlemlenmiş. Romanlıktaki anlatılmak istediğimiz çoğu zaman yaşadığımız, entelektüel nedenlerle ilgilendiklerimiz, ilginçti çekken konular, odak noktaları, sinir uçları vardır. Bir de o sinir uçlarını, atmosferi bağlayacağımız, hepsinin üzerinden geçeceğimiz hikâyeler... Biraz ayı seydiler bunlar. Belki de babalık, otoriterlik, efsanelerin gücü, ilk gençlikten çıp sorunu olğan kişi olma, annenin sevgisini kazanma, var olmayan babayla mücadele gibi konular bir kuyucu hikâyesi üzerinden yazılabileceğini anladım. Ama tek başına bir kuyucu hikâyesi benim için ilgi çekici değildi.

Orhan Pamuk kuyucu nasıl ilişileştiriyor? Ne ifade ediyor kuyucu sizin için?

Dünyaya açılmamızın sınırını bizim hayatı gücümüzü belirliyor ama unutmayın, çocukluğumuzda bahçelerde her zaman kuyucu vardı. "Yaklaşma, dişe!" Fırsatçılar bir kuyucu fikri çocukluğumuzda vardı. Kara Kitap'ta da kuyucu vardı ya da apartman analığı dediğimiz tersine konuşmuş kuyucudur. Sarmaçlar, kuyular, yazları özellikle bunlar İstanbul'da bir çocuğun hayal dünyasında yerli vardır. Ama öte yandan, evet, nasıl bir sokak satıcısı ya da kuyucu kazan bir usta benim dünyamda değile, bir uzaklığı da var ama bütün konuların için de bu geçerli. Birkaç kahramanımız Mevlut'tan çok daha yakını. En sonunda unutmamamın bir 'küçük bey'.

Kitabın girişinde, okuru, baba ve oğul olmanın sınırlarını sürüleceğini söylüyorsunuz. Bundan muradınız neydi?

Baba oğulun sınırlarından çok duyguları demek daha doğru belki ama o güzel bir cümle olmazdı. Kitap iki düzlemde çalışıyor bana kalırsa, bir kuyucu kuzma hikâyesi üzerinden Sophokles ve Firdösi, Oidipus ve Rüstem ile Sührab hikâyesi, otoriterlik, bireysellik konularını irdelemeye yarayan bir araç, bir yandan da duygusal bir çizgi. Babası etrafında olmağın için özgür olan çocuk, otorite babayı

keşfetme, babasızlık duygusu, baba olmak, anneyle arkadaşlık, babaya öfke duymak, çok önemli bir şekilde bütün kitapta alttan alta işleyen suçluluk duygusunun kendisi. Temelde kahramanımız Cem'in, babasının solu, siyasete buluşması, düşünceleri için fedakârlık yapması karşın oğulun para kazanmak, iyi bir hayat yaşamak istemesi, babasının onu solu olarak yetiştirmemiş olması... Hayatta babasının beğeneceği biri olmak istemesi. Bir yandan bunu olamadığı için içi içini yemesi... Bunlar tanıdığımız duygular. Benim babam Cem'in babası gibi değildi, belki Cem gibiydi. Güzel bir hayat yaşamak istemişti, bense 'daha idealist', edebiyatla uğraşmış, siyasi derlerle uğraşmış biriymi. Babam evde kitap okurdu ve o kitaplardan iyi bir şekilde bahsederdi. Ben de ondan etkilenip o kitapları yazmamak istemedim. Bunlar sevdiğim konular... Toplumsal olarak, popüler olarak bilinen aile baskısı, devlet baskısı, okul, sınıf baskısı, mahalle baskısı gibi şeyler de otoriteyle ilişkili, özgürlükle, karşı çıkma ile ilgili konular. Bütün bunlar bir paket. Rüstem ve Sührab'ın hikâyesi Oidipus'un hikâyesi bu ağır konular anlamımıza yarayan birer model hikâye.

BİR KURTARICIYA İNANMAK İSTİYORUZ

O zaman sınıu soralım, **Kırmızı Saçlı Kadın**'e "Sen de kendine başka bir baba bul. Herkesin babası yoktur bu ülkede. Devlet baba, Allah baba, paşa baba, malıya babası... Burada kimse babasız yaşamaz..." diyor. Baba, hem bu kadar otorite sahibi ve ondan kurtulmak istiyoruz hem de neden bu kadar arzuluyoruz?

Babayı hem arzuluyoruz hem de isyan ediyoruz. Bunlar yan yana. Hem öldürmek istiyoruz hem de öldürdükten sonra, Batı'da, büyük suçluluk duyuyorlar. Ya da baba hem oğlunu çok sevdiğini söylüyor hem de pat diye kafasını kesip başında hüüngür hüüngür ağlıyor. Bunlar karşıtla birlikte var olan duygular. Babayı çok önemsiyoruz, çünkü baba kalırsa otoriteye ihtiyaç duyan, çok fazla özgürlüğü olmayan, dayatarak işlerin yapıldığı geleneksel toplumlarda babaya ihtiyaç duyuluyor. Otorite ihtiyacı da çaresizlikten anarşi, kaos kurusundan geliyor. Bu kitabın son olaylara tepki diye yazmadım ama en son birinci seçim ile ikinci seçim arasında toplumumuzun verdiği tepkiler de ne yazık ki hâlâ otorite ihtiyacını gösteriyor. Demirel'e yıllarca 'baba' demis bir toplumdayız. Kemal Atatürk baba, Demirel baba, herkes baba, bir kurtarıcıya inanmak istiyoruz. Kaçsın korkuyoruz. Ve kötü de davranısa babaya evet diyor seçmenimiz.

BİR KADININ AĞZINDAN ROMAN YAZMAK İSTİYORUM

Mahmut Usta, Akın, Cem, Emver... Kitap aslında bir erkekler romanı ama kitaba ismini veren bir kadın. **Kırmızı Saçlı Kadın**'i bu kadar önemli kılan ne?

Benim erkek olmam, erkek dünyasından bilinci bir şekilde dışarı çıkarmak istemem... İki tane efsane buluyorum, yaşadığımız topluma bu efsaneler üzerinden, karşılaştırarak bakıyorum. Bir de bakıyorum ki, yahu bu efsaneler amma erkek merkezli! Her hikâyede kadınlara düşen ise uzaktan ağlamak. Yaşadıkça daha çok feminist olmak istiyorum. Bu hikâyeye bir kıvım daha atayım diye kadın bakış açısından da bakmak istedim.

Peki, bundan sonra bu feminist yaklaşım ne getirecek?

Bundan sonra yapar mıyım, yapabilir miyim bilmiyorum ama birinci tekil şahısla bir kadının ağzından 600 sayfalık herkesin çok inanacağı bir kitap yazmak Orhan Pamuk da kadın mıymış dedirmek istiyorum. Oyle bir kitap yazmayı çok isterim.

Kırmızı Saçlı Kadın'ın sizin tanıdığımız âlemden izler taşıyan gerçek kişiliklerle ilişkisi var mı?

Yok ama Nilüfer Göle yakın arkadaşım ve **Kırmızı Saçlı Kadın** yazarı. Yazmıştı. Böyle bir roman yazıyorum dedim, bir toplantıda geçen, **Kırmızı Saçlı Kadın** kadın ile saçları doğal **Kırmızı Saçlı Kadın** arasındaki konuşmayı Nilüfer'den dinledim. Ve kadının monologunun başına koydum.

Sizce okur 30 sene bir baba katili gibi yaşayan Cem'i, Oidipus'u, Rüstem'i affetmez mi?

Affetmeli, çünkü kitabın tonu cezalandırıcı, ayıplayıcı değil. Kitap Cem'in babası gibi solu ve fedakâr, işkencilerden geçmiş adam tipi olmamasını ayıplayalım demiyor. Cem gibiler para düşüyor, yüzeyel bir hayati var ama o kadar da değil, kültüre de meraklı. Türk edebiyatında entelektüellere, Cihangir de ya da Nispetiye'nde oturanlara ya da daha genel söylesek okuması yazmaları insan gibi bakmayı Özgür Atay'ı da tutunamayanlar da Onlara 'ay bunları biliyor, köklerinden kopması ya da köklerine fazla bağlı, fazla gerici' diye bakmaz, insan diye bakar. Bu kitapta ben de bu kadar yüksek hikâyelerle, efsanelerle meşgul olmama rağmen kahramanlarımın aslında Özgür Atay gibi, Çehov gibi insan gibi bakmaya çalışıyorum. Bu efsanelerle, para kazanmakla, baba öldürmek ya da oğlunu tanıtmakla ilgili Cem, ama bir yandan da küçük insanın derli derli gibi de görülmek.

Siz metaforik de olsa, babanızı öldürmek istediniz mi?

Babam herhalde Freud okuduğu için, Freud'un anlattığı baba olmadı. O yüzden istemedim. İstemişsem çok az istemişimdir. Neden? Bana otorite dayatmadı, 'sen bilmiyorsun, yapamazsın, bunun doğrusu budur, yasağıyorsun' demedi, elini sürmedi, azarlamadı. Ne yapmam 'çok akıllısın' dedi. Notum kötü olsa 'bu aptal hocalar seni anlamıyor evladım' oldu söylediği. Bilmem anlatabildim mi! Böyle bir babayı öldürmek istemezsin.

*Röportajın tamamı zaman.com.tr'de.

FOTOGRAF: ZAMAN, SELAHATTİN SE...

'CAN DÜNDAR GİBİ ARKADAŞLARIMIZIN İŞİ ZOR'

Yurtdışındaki dostlarımız size Türkiye'ye dair en çok ne soruyor? Onların sorularına cevap vermek zorlanıyor musunuz? Örneğin demokrasi ve düşünce özgürlüğü konusunda...

Mesleki olarak cesit cesit dostlarımız var. Sorular değişik. Yavaş yavaş diyelim, kıldır partisinin otoriterliği unutuluyor, daha çok göçmen sorunu... Yazdan beri, göçmen ve İSİD sorunu konuşuluyor. Demokrasimizde benim istediğim kadar ilgileniyorlar. Ben 'yahu gazeteciler 'haşşe giriyor' filan deyince kulak arkası ediyorlar. Batı Türkiye'nin dostluğu istiyor, ki İSİD'le savasında yardım etsin. İstemeyen göçmenlere de kapını tutsun.

Yani demokrasi konusu Batılıların umurunda değil mi?

'Zaten ne kadar olur Türk ün demokrasi' diyorlar. Demokrasinin daha iyi olduğu dönem de vardı, onlar bu farklarla fazla ilgili değiller. Onun için Can Dündar gibi arkadaşlarımızın işi de zor.

Akademisyenler olayına tepki geldi ama?

O akademisyenler dayanışması içerisinde oldu zannediyorum. Ama son altı aydır Batı'da, 'Türkiyede düşünce özgürlüğü söyleyemiyorsunuz' diye büyük bir cümle, ifade yok. Her zaman işleri düşünce özgürlüğü olan insan hakları kurumları, demokrasi kurumları, akademik kurumları bunları konuşuyor ama o düzeyde kalıyor. Çünkü en sonunda burada belirleyici olan siyasetçilerin sözleri, gazetelerin Ortadoğu, Türkiye, dünya sayfalarında ise göçmen ve İSİD kızı ele alınıyor. Batı'nın İSİD'in terör eylemlerinden korkusu Türkiye'deki demokrasiden çok daha önemli. En sonunda Batı'nın siyasetçisini desuçlayamıyoruz çünkü orada demokrasi var. Batı diyelim tipik bir Avrupa ülkesinin seçmeni bana ne Türkiye'deki demokrasiden, bu göçmenleri buraya getirme ey Angela Merkel, Paris'de İSİD bomba atmasın, Türkler dostuna onları hallet' diyor.

Chomsky gibi insanlar da okuyor...

Chomsky gibi, istisnai bir adam. Oran var eden koşullar önemli.

Türkiye'de ilk gide bağışmsı aydınların, entelektüellerin konuşabileceği medya kalmıyor. Bu nasıl bir sonuc doğuracak?

Azaliyor ne yazık ki, yalnız bu konuda çok kötümser değilim, en sonunda web siteleri var. Gazeteler gittikçe mantarlasıyor, dandikleşiyor.

'KUTUPLAŞMADAN MEDET UMUYORLAR'

Artık sokakta insanlar ölümüyor dediniz ama Güneydoğu'da kalırsanız sokaklarında hayatını kaybedebiliyor insanlar. Türkiye'nin buradan görünmeyen başka bir gerçeği de yok mu?

Aynı şey değil. Orada bir savas var. Orada iki tane ordu olumsuz durumda. Hem Türk askerleri hem de oradaki yerel savaşçılar ölüyor. Bunlar için sözünüyoruz, bars gelmesini istiyoruz. Bu konu ayrı, 70'lerde sokakta adam öldürülmesinden kastım, bugün PKK ile savasırken ya da Güneydoğu'daki ölümler gibi ölümler değil, bildiğimiz sebepten 'dan-dun' seni öldürüyorlar iste. O başka bir şey.

Su anda aslında iki Türkiye var. Bu nasıl bir yarınlaya yol açar? Ve yarın bunu nasıl çözeceğiz? Tedavisi mümkün mü?

Eskiden İngiltere'de meşhur bir İngiliz düşünürün söylediği bir şey var, 'iki millet vardır İngiltere'de, yukarı sınıf, aşağı sınıf'. Bizde de sınıf kutuplaşma var. Ne yazık ki devletin en tepesindeki kişiler de, köşe yazarları da kutuplaşmadan medet umuyor. Ben bundan eminim değilim. Türkiye'nin çok yüksek potansiyeli var. Kutuplaşmaya değil, bir ütopyaya, inançla... Zenginleşme önemli bir şey ama tek bir ideal de olamaz. Bu Zenginleşmenin yanında özgürlük, kültürel çeşitlilik, birek halkanı saygı, düşünce özgürlüğü bunlar da önemli.

'AKADEMİSYENLERİN AŞAĞILANMASI YANLIŞ'

Cok gündem oldu, akademisyenler bildirisiyle ilgili siz ne düşünüyorsunuz?

Akademisyenler bana kalırsa kusuru olan bir bildiri imza attılar. Ben kendim de pek çok bildiriye imza attım, önüne bir şey geliyor, hepsini okumuyorsun, biliyorsun iste. Akademisyenlerin bars olsun diye kusuru olan bir bildiri imzalamasına "Ben sana bunun hesabını soracağım, bunu nasıl yaparsın, burada bunu mu kastediyorsun, bunun huzmetine girmişsin" gibi vatan haini diyerek onların aşağılanması, ezilmesi yanlış buluyorum. Ayrıca bu üniversitelerdeki herkesin konuşkan gödecek. Çok da para kazanmıyorlar, öğretim üyesi olamazmış diyen insanın daha gündemdeki bir idealizmi var, kitaplarla, bilgile yaşayacak. Şimdi onun burunu sürteceksin. Senin ona yaptığını o da öğrencisine yapacak. Böyle otoriter toplumda, o buna vurur, bu ona vurur. Böyle bir toplum mu istiyoruz? Yoksa böyle bir şey olmasın, geç, üzerinde durma, idare et, daha hoşgörülü ol, daha geniş ol, kendine güven. İste seçimi kazanıyorsun, yüzde 50 aldın, daha ne istiyorsun, daha kimi dövceksin. Bilekiş bu kadar baskınlıkla artık yavaş yavaş oy kaybedersin. Biraz daha gülmüş olsan, yumuşak olsan oyun düşünmez. Ama bunu da artık ben mi söyleyeceğim!